

ÜLIÕPILASTE LEHT

Nr 6. ☒ nov. ☒ II. aastahäk ☒ 1915.

GEORG ZIRKI TRÜKK

::

TARTUS.

Sisu :

	Leht.
1. K. Arno †.	137
2. Noor-Eesti ja meie üliõpilaskond. B. Linde.	138
3. Petrogradi Eesti üliõpilased ja rahvusküsimus. P. Mäggi.	145
4. Eesti üliõpilaste omavaheline suvesemester, V. Ernits.	149
5. Vilistlaskogude osavõtmine Eesti üliõpilaskonna ühisist asjust. V. Ernits.	152
6. Bioloogiline jaam Kovdas, Valgel merel. A. Reben.	155

Ajakirjanduse ülevaade.

7. Eesti üliõpilaskonna püüded Soome „Yliopilaslehti“ valgustusel. V. E.	157
---	-----

Üliõpilaselust muil rahvastel.

8. Vabaüliõpilaskond Saksamaal. G. L.	158
9. Lõuna-Soome üliõpilasosakond ja Soome haridustöö Uusimaal. V. E.	164

Üliõpilaskonna ühisevõtted.

10. Eesti - Läti - Leedu üliõpilasorganisatsioonide ühine pidu. A. L.	165
--	-----

Väikead teated.	167
-------------------------	-----

Toimetusele tulnud kirjad.	168
------------------------------------	-----

ÜLIÕPILASTE LEHT.

Eesti edumeeliste üliõpilaste häälekandja.

No. 6.

November.

1915.

Riigiraamatukogu

No. S 7571 K. Arno †

Karl Jaani poeg Arno sündis Peetrilinnas 31. aug. 1887. a. Alghariduse sai ta selleaegses Eesti Kooli-Seltsi, praeguse Hariduse Seltsi 1: ses koolis ja pääle selle Vene erakoolis, millest ta 1901. a. Schrekmiiku kommerts-reaalkooli 3: ndasse klassi astus. Selle kooli lõpetas Arno esimesena õpilasena 1906. a. ja samal aastal astus ta Peetrilinna Politehnikumi, metallurgia jaoskonda. Lõpetas politehnikumi kevadel 1914. a. Pika, kaheksa aastase õpiaja põhjuseks olid elu ülespidamise raskused, mis sundisid kõrvalt tööd otsima, ja tiisikushaigus, mis 1911. a. pääle ennast täies jõus tema juures avaldas ja teda sundis ligi 2 aastat sanatooriumis elama. Kurja haiguse pääle vaatamata leidis Arno siiski endas niipalju tahtejõudu, et Politehnikumi lõpetamise kallale täie hoolega asus ja, nagu juba öeldud, kevadel 1914. a. metallurgia insenerina lõpetas. Sellega oli aga ka tervis kogu ni raugenud ja jällegi tuli Arnol sanatooriumis kositust otsida, kuid aastane säälolek ei toonud enam tervist tagasi ja 16. mail s. a. lahkus Karl Arno siit ilmast Viimsele puhkusele sängitati ta Peetrilinnas Lesnoi linnajaos Bogoslovski surnuaiale.

Noor-Eesti ja meie üliõpilaskond.

Noor-Eesti 10. aastase tegevuse pääle tagasi pilku heites kerkivad meele need üksikud, kes alguses oma tööjõu selle kirjandusliku rühma koondamisele pühendasid, siis need, kes hiljemini juba enam-vähem kujunenud ringkonnaga ühinesid ja kõige viimaks need, kes Noor-Eesti püüetele kaasa tundsid ja toetades ühes astusid.

Kõigi nende hulgas ei ole Eesti üliõpilaskond ilma edustajateta ning teenusteta. Koguni selle vastu: Noor-Eesti ja üliõpilaskond on lähidamate sidemetega seotud, kui esialgul näib.

Noor-Eesti esimesed juured ulatavad Eesti noorsoo liikumisse, mis käesoleva aastasaja algul tekkis ja 1905. aastal otsese löi. Tõsi, siis kuulusid sellesse aina keskkoolide kasvandikud, kuna suur osa XIX aastasaja viimaste ja XX aastasaja esimeste aastate üliõpilasi olid veel liiga orjastatud Saksaa korporatsioonide eeskujust; üliõpilaskonnas, mille ainukeseks ametlikuks edustajaks oli Eesti Üliõpilaste Selts, valitses vaimliste voolude poolest enam-vähem ühetaoline naiivne rahvuslus, millest vast üksikud üle ulatasid, kelle energia aga kaugemale laineid lüüa ei suutnud.

Värskemad voolud algasid alt poolt. Keskkoolide kasvandikud avaldasid suuremat vastuvõtlikkust uute vabadusvoolude kohta, millede kandjaks olid küll ka üliõpilased, kuid Vene rahvusest.

Aga juba Noor-Eesti esimesel avalikul esinemisel olid üksikud vanemad nooreestlased keskkooli pinkidelt lahkunud ja ülikooli astunud, nii Gustav Suits. Teised aga püsisid veel keskkoolides. Tõsi, kõige vanem nooreestlane Joh. Aavik oli juba mõne aasta eest Tartu ülikooli astunud ja hiljemini Neshini ajaloo-keeleteaduse instituuti üle läinud, kuid tema polnud organiseerivalt esinenud ega ka Noor-Eesti mõtetele tol ajal Tartus teedgi rajama hakanud.

Tartu ülikool sai esialgul keskkoolist tulevatele noorelastele esimeseks pää-kogumiskohaks, kuid juba alguses mitte ainukeseks. Noor-Eesti esimestel eluavaldustel juba, keskkoolide kasvandikkude ringides, oli reaalkooli õpilastel pea enamus: sääl olid Joh. Kukk, Peeter Ruubel, Mihkel Pill, N. Kõstner, K. Schumann † ja teised. Tartu gümnaasiumist tulijad olid esialgu igatahes vähemuses. Alles hiljemini kogus klassikuid juure. Kuid esimestel nooreestlastel ei olnud Tartu ülikoolis peatust. Gustav Suits lahkus juba aasta pärast ja Villem Grünthal laskis ennast Tartus ainult immatrikuleerida, et siis Helsingi

ülikooli minna, kuna Joh. Aavik Neshinist ka Helsingi kolis. *) Esimesed nooreestlased olid ju pea kõik Soome vabamate olude austajad ja nendena ka Soome keele mõistjad, mispärast Helsingi ülikooli astumiseks mingid takistusi ei leidunud, Soome külgetõmbus aga õige suur oli.

Esimeste nooreestlaste pääle oli 1905. a. eel käiv vabadusliikumine tuntavat mõju avaldanud, kui nad ülikooli astusid, kuhu nad kaasa tõid keskkooli pinkidelt kogukese omi ideaale, sattudes tolleaegse üliõpilasmassi omadega juba alguses mingisugusse vastollu. Kuna pahempoolistel üliõpilastel veel 1905 a. oma organisatsioon puudus, astus Gustav Suits Eesti Üliõpilaste Seltsi. Tõsi, selle juures ei olnud mõjuta need isikulised sidemed, mis olid tal keskkooli aegu seotud, pääasjalikult kirjanduslikul alal, EÜS:i toetavate ringkondadega. Kuid mäletan veel selgesti, missugusele eitavale seisukohale Gustav Suits asus nende korporatsiooniliste kommete vastu, mis tol ajal Eesti Üliõpilaste Seltsis veel õige lopsakalt õitsesid. Ta jagas minuga muljeid, mis ta Eesti Üliõpilaste Seltsi rebaseõhtutelt kaasa toonud, kui kord tema poole läksin ja teda leidsin burshi-lauluraamatust laulusid õppimast. Nurka lendas see raamatukene ja Gustav Suits lubas ennast sellest kohusest lahti öelda.

Hiljemini algasid eeltööd Eesti üliõpilaste seltsi „Ühenduse“ asutamiseks, mille hingeks oli nooreestlane ja minu kaasüürnik stud. jur. Ferdinand Kull (praegu Parisis Sorbonne'i üliõpilane). Tema kaudu olin kõigist neist töödest informeeritud, kuna keskkooli õpilasena neile kõige soojemalt kaasa tundsin. „Ühendusse“ astusid ka nooreestlased Anton Hansen (A. H. Tammsaare) ja Jüri Vilms, kuna mina ülikooli astudes osalt Gustav Suitsi mõjul, osalt mingi konflikti tagatõukel „Ühenduse“ tolleaegse juhtiva jõuga, Eesti Üliõpilaste Seltsi astusin, kus tol ajal, 1908. aastal, ka juba mitmed teised nooreestlased liikmeks olid.

Seega olid Noor-Eestil sidemed loodud mõlema Tartu Eesti üliõpilaste seltsiga: mõlemas organisatsioonis leidis Noor-Eesti poolehoidjaid ning tegelasi. Algas ju ka Eesti Üliõpilaste Seltsis XX aastasaja alguga mõtete lahkumine, leidis säälgi inimesi, kelle tõekspidamised ja sümpaatiad polnud mitte enam „Postimehe“ toimetuse ja ringkonna omadega täies kokkukõlas: siingi oli juba ühtlane kogu jagunenud mitmesse mõtteojakesse. Kahjuks aga ei ühinenud need suuremaks ning võimsamaks vooluks, mis oleks suutnud tuntavat opositsiooni sünnitada endisele valitse-

*) Nende ridade kirjutaja jäi ainult mõnedel tungivatel põhjustel Tartu ülikooli peatama, kuna Helsingi minekuks ka kõik valmis oli.

vale „Postimehe“ ringkonnale juba Eesti Üliõpilaste Seltsis eneses. Oppositsioon oli siis ehk veel rohkem kiilustatud kui praegu seda nimetatud seltsis näeme. Arusaadav on, et kõik Noor-Eesti poolehoidjad Eesti Üliõpilaste Seltsis alati opositsiooni ridus on seisnud, ka siis, kui nad Seltsis juhtival kohal, eestseisuses, on olnud, alati nimetatud seltsi äärmist pahemat tiiba moodustades, kui harutusel olid ühiskondlikud küsimused või ka kui värvimütsi vastu vaja oli võidelda. Korporatsiooni vastu võitluses olid nooreestlased alati ühel meelel, „Sakala“ eraldumisest alates kunni kõige uuemani ajani.

Nagu Noor-Eesti rühm oli noorte, tärkava intelligentsi edustajate sünnitus, nii oli ka Noor-Eesti üksikutele juhtivatele jõududele kohe alguses selge, et uusi jõudusid ei tule mitte üksi ühest üliõpilasorganisatsioonist otsida ja leida, nagu selleks „Postimehele“ senni Eesti Üliõpilaste Selts oli olnud ja osalt praegugi on, vaid et vaimline vool võib saavutada palju tõhusamid resultate, kui töötajana on mobiliseeritud kõik paremad jõud üliõpilaste organisatsioonidest, kuhu on koondatud mitte just alalhoidlikkude kalduvustega üliõpilased. Selles mõttes pandi Noor-Eesti ringkonnas vähem lootusi korporatsioonide pääle: neid üksikuid vaimliselt erksamid, keda korporatsioonides kahtlemata leidub, ei oleks jätkunud rohkete ülesannete teostamiseks paljudel aladel. Päälegi vastasid meie tolle-aegsele instinktiivsele radikalismile üliõpilaste seltsid oma sisemise korraldusega ning korraldamattusega kaugelt suuremal määral, kui korporatsioonid omade kivilinenud kommetega, kõnelemata sest, et seltsides koondusid radikaalsemate kalduvustega inimesed.

Oli kord mõte Noor-Eesti tegelaste kitsamas ringis oma üliõpilasseltsi asutada, milleks andis hoogu asjaolu, et kubermangu valitsusele kinnitamiseks saadetud põhjuskirjad ikka ja jälle kinnitamatult tagasi tulid. Üliõpilasseltsis, mis on ülikooli valitsuse lubada, lootsime vähegi avaramid tegevuspiire leida omade kirjanduslik-kunstiliste ülesannete teostamiseks, kui meile seks võimalusi andis meie tolleaegne illegaalne seisukord. Sest mõttest tuli aga just sel põhjusel loobuda, et uus selts juba kindlatele Noor-Eesti poolehoidjatele oleks olnud määratud ja seega võimalus oleks puudunud uusi juure võita; kuigi kavatsatud oli lubada liigetele ka teistes üliõpilaste organisatsioonides liikmeks olla, oleks see liiga suure asjatuma jõukulutusega seotud olnud. Neid üliõpilasseltsi eitavid külgi silmas pidades hakati uue hooga jätkama Noor-Eesti legaliseerimiskatseid Liivimaa kubermangu valitsuses.

Värskeid jõudusid tuli aga Noor-Eesti ülesannete teosta-

miseks võita mõlemast Tartu Eesti üliõpilaste seltsist. Eesti Üliõpilaste Seltsis on mitmed Noor-Eesti tegelased oma üliõpilasaastad mööda saatnud ja säält loodame ka olevikus ning tulevikus värskeid jõudusid.

Need sidemed, mis Noor-Eestil alguses „Ühendusega“ olid, katkesid ajajooksul, kui ülikoolist ja Tartust lahkusid Ferdinand Kull (poliitilistel põhjustel), Jüri Vilms ja Anton Hansen. Uued jäid esialgu võõraks. Alles kui Noor-Eesti ringkond otsustas poliitilist ajakirja „Vaba Sõna“ välja andma hakata, kutsuti juba esimestele nõupidamistele „Ühenduse“ liikmeid ja valiti toimekonda nende asemikuna Joh. Jans. Rõõmustava elavusega võtsid „Ühenduse“ liikmed kaastöolisteks astumiskutse vastu. Osavõtmine „Ühenduse“ liigete poolt ajakirjast „Vaba Sõna“ muutus veel elavamaks, kui nimetatud seltsi mitmed vilistlased Noor-Eesti praegu oleva mõlema seltsi (Eesti Kirjanikkude Selts „Noor-Eesti“ ja osauhisus „Noor-Eesti Kirjastus“) liikmeks astusid. Eesti üliõpilaste seltsi „Ühendust“ on sõda takistanud mitme kirjandusliku koguteose toimetamist lõpule viimast, mille väljaandjaks pidi olema osauhisus „Noor-Eesti Kirjastus“.

Praegu aga on „Ühenduse“ liikmed agarad kaasvõitlejad, ja vast ka arvu poolest mitte vähemuses Eesti Üliõpilaste Seltsi liigetega võrreldes, — kõigis Noor-Eesti ettevõtetes. Loodame, et see tulevikus aina kasvab, nii hästi „Ühenduse“ kui ka Noor-Eesti loovale tööle kasuks.

Päälinna Eesti Üliõpilaste Selts elas omi esimesi hiilgepäivi ja vaimlist tõusuaega, kui ta „Ääsi tules I“ andega omale kirjanduslikule tegevusele aluse pani. Marxistlik vool oli siis nimetatud seltsis valitsevaks meeleoluks, kuna mõõduandvad inimesed seda omaks tunnistasid. Alguses ei olnud „Ääsi tules I“ aegu suuremad vastolusid nende ja Noor-Eesti vahel, kaastöolistekski olid Fr. Tuglas ja N. Kõstner, mõlemad Noor-Eesti asutajad liikmed, kuid ka palju ühist ei olnud otse teada. Vastolud aga kasvasid sel möödul, mida teravamalt Noor-Eesti omi kirjanduslikka nõudmisi tollaegses ajakirjas „Noor-Eesti“ formuleeris ja mida aktiivsemaks muutusid Peetrilinna Eesti Üliõpilaste Seltsi tegelased omade poliitiliste aadete propogeerimises. Siis nähti mõlemalt poolt vastolusid Noor-Eesti kirjanduslikkude püüete ja „Ääsi tules“ poliitiliste aadete vahel, kuna ühise pinna nägemiseks mõlemal pool pilgud olid veel tumestatud.

Just Peetrilinna Eesti Üliõpilaste Seltsi ringkonnast pidi Noor-Eestile väärine vastane kasvama, kes teda ka kirjanduslikult maha pidi murdma. See Peetrilinna Eesti Üliõpilaste Seltsi marxistlik liige, kes nende ridade kirjutaja vastu Noor-Eestile nii

kohutava tuleviku-perspektiivi maalis, tähendas ka nimepidi isiku ära, kes Noor-Eesti omades arvustustes pidi murdma. Ajad aga muutusid ja Noor-Eesti ning Peetrilinna Eesti Üliõpilaste Selts ühes ajaga. Noorena üliõpilasena astub Peetrilinna ülikooli Johannes Semper, kes juba Pärnu gümnaasiumis oli vaimustatud Noor-Eesti poolehoidja. Energilisena ja teguvõimsana isikuna algas ta tegevust omade kirjanduslike pooldumiste maksmapanekuks. Tema tegevus ei jäänud tagajärjeta: varsti kogus Peetrilinna Eesti Üliõpilaste Seltsis ringkond Noor-Eesti poolehoidjaid, kellede arv aina kasvas.

See aga, kes Noor-Eesti pidi murdma, kirjutas hiljemini Peetrilinna Eesti Üliõpilaste Seltsist kusagil ajalehes, et Neeva kaldal olla Noor-Eesti eelkants tekkinud, ja veel hiljemini võis Noor-Eesti häämelega seda hädaohtlikku meest omade kaastöölise hulgas nimetada.

Neeva kaldal olevale Noor-Eesti eelkantsile on ilmasõda tuntavid hoope annud, mõnegi entusiastlikuma poolehoidja olemise säält sõjahädaohtu pidanud saatma, kuid loodame, et järeljäänud endistest viljarikkamalt oma tööga Noor-Eesti tegevuses esinevad ja säält poolt tulevad loovad jõud vääriliselt Peetrilinna Eesti Üliõpilaste Seltsi edustavad Noor-Eesti püüete teostamises.

Helsingi ülikooli keeleteaduslikka traditsjoone, mis Gustav Suits, Joh. Aavik ja Villem Grünthal Eestis ja eraldi Noor-Eesti liikumises alustanud, peavad jätkama praegused säälised üliõpilased, kellest olgu nimetatud siin kohal Juulius Mark, Martin Puru ja Albert Saaberg.

Kiievi ülikooli kliinikutes jalutades ja närvihaigete keerulist hingeelu tähele pannes on noor arst Johannes Vares (Barbarus) mõnegi hää luuletuse loonud.

Kõrgemate erikoolide kasvandikkudest on Riia Eesti Üliõpilaste Selts mõne Noor-Eesti poolehoidja annud. Johannes Kukk, üks Noor-Eesti asutajaist, läks Riia politehnikumi juba enam-vähem iseteadvana nooreestlasena. Mõni poolehoidja Noor-Eestile on ka vanemast Eesti korporatsioonist „Vironiast“ tulnud, nagu ka Moskva Eesti Üliõpilaste Seltsil üksikud edustajad Noor-Eesti tegelaste ridus ei puudu: sinna kuuluvad kõigepäält Noor-Eesti asutajad liikmed Peeter Ruubel ja Nikolai Kõstner, kes aga sinna ka juba Noor-Eesti poolehoidjatena läksid.

Lehitsedes E. K. S. Noor-Eesti liigete nimekirja, näeme, et see Eesti seltsidest, pääle puhas-akadeemiliste müidugi, nagu on üliõpilaste organisatsioonid ja Põhja-Balti Arstide Selts, oma liigete kogu poolest kõige akadeemilisem selts Eestis on: umbes 95 % liigetest on kõrgema haridusega.

Ei ole ka Noor-Eesti sennistest töö-aladest ühtegi, millel Eesti üliõpilaskonnal teenuseid poleks. Noor-Eesti kirjanikud ja luuletajad on pääle väheste erandite pea kõik Eesti üliõpilaskonna õhkkonnast läbi käinud. Raamatukogu-liikumise mõte sai algatuse Eesti üliõpilaskonnas ja ühines oma tegevuse välispoolseks laiemaks arendamiseks Noor-Eestiga. Kujutava kunsti arenemine Eestis on õige lähidalt seotud Noor-Eesti nimega, kuna viimane näituste korraldamisega ka noortele kunsti-õpilastele on muretsenud oma edenemise järkude dokumenteerimiseks sündsä võimaluse. Kui ajakirja „Vaba Sõna“ asutamisega Noor-Eesti poliitilised püüded väljendust otsisid, ei jätnud kaastöötamise juhust tarvitamata sotsiaalste huvidega üliõpilased, kellele senni Noor-Eesti ainu-kirjanduslik-kunstilised püüded kaunis võõraks olid jäänud, paremal korral häätahtliku päältvaataja osaga leppides. Ühiskondlikkude ja poliitiliste küsimuste teaduslikumal, kui see ajalehtedes võimalik, käsitlemisel on „Vaba Sõna“ veergudel päätöö Eesti üliõpilaskonna õlgadele langenud. Keele- ja kirjandusteaduse arendamiseks, nii palju kui seda Noor-Eesti senni otteostada suutnud, on Eesti üliõpilaskond jällegi jõudusid annud nimetatud rühmale. Isegi mõlema Noor-Eesti seltsi tegelikust juhtimisest on üliõpilased suurel määral osa võtnud, kõigis ametites, eestseisuses ja juhatuses, nõukogus ning mitmesugustes komisjoonides oma töõjõudu kulutanud. Sama suur on ka üliõpilastest kõnelejate protsent olnud pea kõigil Noor-Eesti kõnekoosolekutel, nagu ka kuulava publikumi rõhuva enamuse neil koosolekutel on moodustanud õppiv noorsugu.

Ilma liialduseta võime öelda, et kogu see töö, — nii vähe kui seda ka on, — mis Noor-Eesti oma 10. aastase tegevuse kestes alata on suutnud, pääasjalikult Eesti üliõpilaskonna edustajate õlgadel on lasunud. Ja kui meie veel meeletuletame, et just need üliõpilaste ringkonnad, kes Noor-Eestit oma kaastõõga on toetanud, vanema põlve poolt on iseloomustatud noortena raukadena, degenerantidena, irisejatena, pessimistidena, jõuetumatehina hingedena, kelle elurõõmu skepsis sõõnnd, kui palju ei peitu siis veel vaimlist jõõküllust, andeid, nooruse ülevoovavat eluenergiat ja rõõmu, mis veel mõnel meile teadmatul põhjusel tarvitu-sele pole võõtud, neis üliõpilaskonna ringkonnis, kes on seisnud väljaspool Noor-Eesti rühma! Kas ei anna see meile kõigile uut julgust ning usku Eesti üliõpilaskonna suurtesse vaimlistesse jõõtagavaradesse, mis alles tulevikus võivad õitsole puhkeda?!

Kuid loobume neist, kuigi meeldivist, siiski tulevikuoostustest ja teeme mineviku pääle toetades mõned kokkuvõõtted.

Algava kultuuri-rahva „valitutena“ on ka Eesti üliõpilaskond

veel selles, omast kohast paljude eitavate külgedega varustatud täbaras seisukorras, et ta sunnitud on juba esimeste sammudega ühiskonna-töötajate ridusse astuma, kuna vaimliselt ärkaval rahval valitseb kõigil alul suur tegelaste puudus. See töötajate põud ei kao väikeste ajaloota rahvaste juures nii peaaegu, vähemalt mitte haritlaste, intelligentsi, esimese kahe põlve elukeskel, kuna esimeste haritlaste intellektuaalse jõu tagavara on harilikult nii väike, et sellest jätkub ainult kesk- ja kõrgema-kooli lõpetamiseks ja oma majandusliku seisukorra kindlustamiseks. Viimase ülesande teostamiseks koondavad esimesed mets-haritlased kogu oma energia tagavara, ilma et nad siiski kes teab kui kadestamisväärilisse seisukorda jõuaksid. On nad oma majandusliku järje loomises teatavil tagajärgi saavutanud, võib neid veel ainult kui vaimlisi invaliide, surnud hingi, kes aga kahjuks kultuuri-parasiitidena edasi elutsevad, rahva kultuuri kahjude arvele kanda, nagu mitteustavil võlgnikka, kes rahvuskultuur-kapitalist produktiivseiks otstarveteks on laenanud, aga laenu kustutamata jätnud. Muidugi ei puudu ka siin erandid, kuid need jäävad ikkagi eranditeks.

Kahtlemata tuleb juba sellepärast üliõpilaskonna liig varase seltskondlikkudes töödes esinemise päälle kaunis skeptiliselt vaadata ning selle tarvitamist vast kui hädaabinõu lubada. Kuigi teiselt poolt tõeks jääb, et *ex ungue leonem*: anded ja kalduvused avalduvad suuremil arvul kordadel ikka juba üliõpilase aastates, päälegi kui nii hilja ülikooli astutakse nagu meil. Küsimus seisab aga selles, et kahjulik on viimaseni pingutuseni noori jõudusid tegevusse rakendada, mitte aga selles, et noortes, üliõpilaskonnas, passiviteeti kasvatada, päälegi meil, kus isegi puudust ei ole suikuvist tagavaradest, inertlikust jõust, mida näib raske olevat üleüldse liikuma panna.

Üliõpilaskonnas peituvad jõud tulevad tegevusse rakendada, kuid kõigepäält ei tohiks unustada neid puhas-üliõpilaskondlikka ülesandeid, mida leidub õige ohtralt meie veel nii vähe korraldatud üliõpilasorganisatsioonides. Kahetsedes on nii mõnigi noorestlane omavahelistel nõupidamistel tunnistanud, et aja puudus, — kuna kogu vaba aeg Noor-Eesti tegevusele tuli kulutada, ei ole lubanud rohkem tähelepanekut pühendada üliõpilaskonnas sisemisele elule, kus ootavad laialised ja suured tuleviku jaoks ettevalmistavad ülesanded, mis nõuavad täit jõukulutust. Sest Eesti üliõpilaskond peab alati värsket verd andma meie kultuuri tuiksoontesse, kui ka tulevikus üliõpilaskonna otsekohene töö Eesti kultuuri-aladel väheneb: ettevalmistava teguri tähtsust ja ülesandeid aga ei kaota Eesti üliõpilaskond kunagi.

Noor-Eesti on, — isegi vastaste tunnistuse järele, — intelligentlikkude jõudude koondusena Eestis vast kõige puhtaimelisem. Tahab ta selleks ka tulevikus jääda, — võtku Noor-Eesti kirjanduslik-kunstiline ning poliitilis-ühiskondlik arenemine missuguse tahes kuju, — siis tuleb tal alati Eesti üliõpilaskonna vaimliselt erksama osaga lähidaid sidemeid mitte üksi alal hoida, vaid ka alatasa kindlustada. Kui mitte muuks, siis vähemalt tuleviku töö kohta tohiks sennine Noor-Eesti ja Eesti üliõpilaskonna koostöö kindlaks pandiks olla, et ühistööks pind ei puudu, kui Eesti üliõpilaskonnal tahtmist jätkub mitmesugustel kultuuri-aladel loova tööga esineda.

Selleks aga on Noor-Eesti alati igale uuele Eesti üliõpilaskonnast tulevale jõule kaasvõitlejalikult koostöötamiseks käe ulatanud, ega jäta seda loodetavasti ka tulevikus tegemata.

Bernhard Linde.

Petrogradi Eesti üliõpilased ja rahvusküsimus.

Need, kes on mitmed aastad Petrogradis elanud, säälses Eesti seltskonnas liikunud, Eesti üliõpilaste seltsides töötanud ja enam-vähem kõiki tähtsamid Eesti ettevõtteid ja asutusi tähele pannud, teavad, missugune vaenelaps on Eesti rahvuslus pääninnas. Suure, 50-tuhandelise Eesti asunduse eesotsas seisev intelligents, kõikide tähtsamate Eesti asutuste juhtija jõud, pakub vaataja silmale hoopis isesuguse pildi.

Pääliskaudsel tähelepanekul ei torka see rahvuse küsimus mitte otsekohe silma; võõrale silmale jäävad sügavamad põhjused nägemata, kuid meil, Petrogradi üliõpilastel, tuleb iga sammu pääl selle küsimusega kokku puutuda. Tahtmatult tuleb peatada, selle kurva nähtuse põhjusi otsides ja abinõusid kaaludes, et sellele ümberrahvustamise protsessile tõkkeid seada.

See on ju üks hell koht üleüldse meie noore Eesti intelligentsi elus, mis ennast igal pool tunda annab, mujal Venemaal veel teravamalt. Seda huvitavam on seda rahvusküsimust just siin pääninnas tähele panna, kus ometi on kaunis suur kogu Eesti haritlasi koos ja kus palju rohkem võimalust on ühiselt oma rahvuslikku iseteadvust kultiveerida. Kodumaal on juba igal pool

tunda, et Eesti haritlased ennast võõrast mõjust vabastada püüavad, Eesti keeles ja meeles elada katsuvad, Eesti perekonna koldeid asutavad — ja Petrogradis — siin ei ole sellest veel midagi tunda. Need sadanded Eesti üliõpilasi, meie Eesti intelligentsi liikmed, kes on ju rahva tuleviku lootus, keda kodumaa on sünnitanud ja päälinna läkitanud omale kõrgemat haridust nõutama — nende sekka ei ulata mitte need värskendavad kodumaa tuuled, võõras Vene ja Saksa mõju võtab neid pea oma hõlma ja kodumaa on jällegi pea ühest omast haritud pojast ilma.

Optimistid ei oieks sarnase pildiga küll kuidagi nõus. Nad näevad siinses üliõpilaskonnas ja haritlaste ringkonnas veel küllalt Eesti rahvuslust ja iseteadvust, mis võõrastes oludes siiski mitte tähelepanematuks ei jää. Ma ei salga, siin on tõesti nii mitmeid, kes on agaralt selles sihis tegevad ja oma eeskujuga ees käivad — kuid selles suures Eesti üliõpilaste kogus, selles arvurikka Eesti intelligentsi hulgas kaovad nad ära — ehk kui nad ka kui kohaliste Eesti ü. seltside juhid ja Eesti asutuste liikmed välja paistavad, ei suuda nad oma rahvuslust mitte oma ümber külvata ja kasvatada.

Kuid ma ei hakka mitte teoreetiliste argumentatsioonidega figureerima, vaid pööran tähelepaneku järgmise asjaolu pääle, mis praeguste olude tagajärjena ennast omas täies ulatuses meie silmade ees avaldab.

Ei või ütelda, et P. E. üliõpilaskonnal kuigi pikk ajalugu oleks. 25 aasta eest oli siinses Eesti seltskonnas ainult 7—8 üliõpilast liikumas. Järjest suureneb see kogu, aasta aastalt tõuseb üliõpilaste arv, ja praegu võib juba kaugelt üle 300 nime nimetada. Kui palju aga siin eestlasi on kõrgema kooli lõpetanud, seda ei või kudagi kindlaks teha. Arvatavasti lõpetab päälinnas viimasel ajal umbes kaks — kolmkümmend meest iga aasta kõrgema kooli. Aga kuhu jäävad need mitmed sajad Eesti haritlased, kes oma alma materile aja jooksul selja on pööranud? Eesti vilistlaste nimekiri näitab, et kodumaale ainult vähesed asuvad! Venemaale, suurde laia Venemaale! Meie kodu rahva kasuks läheb iga aasta ainult paar meest töötama ja annavad temale seda tagasi, mis nad võlgu on.

Aga ka Piiteri jääb küllalt noori Eesti haritlasi, et selles ilmalinnas omale kodukollet asutada. Tahaks just nende viimaste pääle oma tähelepanekut pöörata. Kõik, mis nende kohta üteldas käiks juba ammu teiste Eesti haritlaste kohta, kes suures riigis laiali on pillatud. Sest neil, sääl võõrsil, ei ole isegi seda, mis on siin Piiteris eestlastel — omad ettevõtted, side kodumaaga.

Minu ees on väike nimekiri: Petrogradi Eesti vilistlased. Olen neist ainult 25 nime võtnud, keda ma isikuliselt tunnen. Kõikide vilistlaste arv on vahest 3 — 4 korda suurem. Kuid need, keda mina oma 25 hulka olen võtnud, on siinse Eesti intelligentsi eesotsas seisvad, seltside juhid, agaramad Eesti tegelased. Just see on minu statistika alus, et ma siin neid ette toon, kellest kõige rohkem võib oodata, et nad Eesti rahvuse edasikandjad on. Kuid vaatame ühe elukülje peale, mis küll mitte nii välja ei paista, tähelepanekut enese päale ei pööra, kuid mis just kõige tähtsam faktor on meie Eesti tuleviku kohta — see on perekonna elu. Ja mis näeme? 25:st on 18 abielus. Sellest arvust on 10:1 Vene abikaasad, 2:1 Saksa ehk Läti, 4:1 küll Eesti abikaasad, kuid perekonnas valitseb ainult Vene ehk Saksa keel. Ainult 2 perekonda leidub, mida täielikult Eesti omiks võiks nimetada; 7 poissmehe kohta võiks tähendada, et (vabandatagu mulle sarnane kvalifikatsioon!) neist 2 on täiesti venestatud, 4 on $\frac{3}{4}$ -venestatud ja 1 — $\frac{1}{2}$ -venestatud.

Nende arvudega ma ei taha sugugi lõendada, et siin juba eestlastega rehkendada ei tule. Tahan ainult näidata, et just need Petrogradi Eesti „seltskonna toed“ kõige otsekohelemal teel on oma Eesti rahvuse kaotamisele. Kui 18 perekonnast 16:s võõrad keeled valitsevad, kui pereemad on muulased, kas võib siis oodata, et lastel on Eesti keel armsam ja kallim, kui see keel, mida nende emad kõnelevad. Võõras ümbruskond, muukeelne kasvatus, mis võib Eesti sellest hääd oodata? Eesti keelt nad hädalt vahest oskavad ja kõnelevad — kuid järgmine põlv on juba täiesti venelased, vahest ainult veel nimi tuletab meele, et vanaisa häll on kord rippunud kaugel Eesti kodumaal talutares!

Väliselt muidugi iseäralikult seda ümberrahvustuse protsessi tähele ei pane: omavahel kõneldakse Eesti keelt, kui ka nii vähe. Väga tihti kuuleb pidudel ja koosolekutel just meie haritlaste poolt Vene keelt — ja just koguni säääl, kus seda pole sugugi tarvis!

Ja need teised Eesti vilistlased, kes Eesti seltskonnast eemal on — kui palju leidub säääl päris Eesti mehi, päris Eesti perekondi? Ja siis — mis siis neist kõnelda, kes üksikult suure Vene rahva meres seisavad, kus Vene lained murravad ja uhavad? Kõvemgi Eesti kalju rauged säääl!

Kuid kust neid põhjusi otsida, mis niisuguseid kurbi nähtusi sünnitavad? Meie kodumaa saadab ometi päälinna eestlasi, kes kõigiti oma maa ja rahva külge on seotud. Ja mis sunnib neid võõrast vaimu omandama ja oma rahvast unustama? Et

selles asjas selgusele saada, peame ennast päälinna Eesti üliõpilaste eluga tutvustama, mis Riia ja Tartu omast hoopis lahku läheb.

See Eesti üliõpilaste kogu, mis igaasta Petrogradi Eesti üliõpilaskonda suurendab, jaguneb kahte liiki — ühed astuvad Eesti üliõpilaskonnadesse, teised jäävad metsikuteks. Vaatame esite rahvusliku pilguga n. n. metsikute pääle. Suur Vene linn võtab nad pea oma hõlma! Vene ülikool, Vene pererahvas tubades, Vene söögimajad, Vene kaasvõitlejad — ühesõnaga täieline kontakt kõige sellega, mis mitte Eesti keele ja meelega ühenduses ei ole, see vähene kokkupuutumine Eesti kaasvõitlejatega, Eesti seltskonnaga, pühadeaegsed sõidud kodumaale — seda on aga vähe — liiga vähe, et avaldada kindlat vastusurvet Vene mõjule. Ja üliõpilane, kes metsikukõks jääb, on harilikult ka kaunis kosmopoliitiliste vaadetega — mis on sarnaste olude juures veel kergem, kui täieline keele ja meelega muutus noorel mehel. Kui juba ülikool ukse taga on, viimased eksamid tehtud — kust peab siis see moraalne kohustus tulema kodumaale asuda, — kodumaale, kus haritlasi on võrdlemisi rohkem ja teenistus väiksem. Ubi bene — ibi patria! mõtleb noormees, kel „здравствуйте“ armsam on kui „tere“.

Teistsugune lugu on nende üliõpilastega, kes Eesti üliõpilaste organisatsioonidesse, suuremalt jaolt seltsidesse astuvad. Mul ei ole mitte nõu Petrogradi Eesti üliõpilaste seltsi arvustama tulla, tähendan ainult nii palju, et neil väga suured puudused on just rahvuslikult seisukohalt vaadates. Olen ise üliõpilaste seltsi liige olnud, mis just kõige rohkem rahvuslikku värvi kandis — kuid pean tunnistama, et selts kui niisugune liiga vähe selleks teeb, et omale kodumaale tublid ja ustavid poegi kasvatada. Tihti valitseb seltside korrites Vene keel, koosolekutel kuulub kõnesid, kus iga sammu pääl Vene sõna kõrva riivab, ei tehta peaaegu mingisugusid sammusid, et lähemat sidet kodumaaga oleks. Kas päälinna Eesti üliõpilasseltsid võtavad osa kodumaa ettevõtteist, katsuvad kinni hoida elavat kontakti? Ei, liiga vähe! Spordipäevad, Üliõpilaste Lehe koosolekud, tähtsamad kirjanduslikud, ühistegevuse koosolekud? Kus on Petrogradi üliõpilased? Mulle on ainult üksikud silma puutunud! Ehk kas Eesti üliõpilaste seltsid tõesti arvavad, et nad kodumaaga ühenduses olemata suudavad Eesti rahvuslikku kultuurat edendada, omi liikmeid eestlasteks selle sõna täies mõttes kasvatada? Petrogradi Eesti seltskond kaebab: kohalikud üliõpilased on liiga indifferentid, liiga ükskõiksed koguni päälinna Eesti ettevõtete vastu? Ja õigusega? Sellest teab kõnelda Eesti laatsarett, E. Ü. S. V. Toimkond, kõik Eesti asutused! Ja viimasel

Haridusseltsi näitemüügil, päeval, kus ometi kogu Eesti asundus kokku tuleb, kuhu kõik päälinna eestlased tingimata ilmuvad — kus olid meie 300—400 Eesti üliõpilast? Ma nägin ainult 20—25 meest = 5 Eesti üliõpilasorganisatsiooni + metsikud. Neist näitustest olgu küll! Nad kõnelevad selget keelt, et seltsid liiga vähe püüavad omi liikmeid kõigile Eesti asjule ligi tõmmata.

Ja mis on selle tagajärjed? Noor vilistlane astub ellu, pea-aegu samasuguste mõtete ja ideaalidega, nagu seda endine metsik üliõpilanegi teeb!

Koht ootab teda Venemaal, ja ainuke side üliõpilasseltsiga, sellest ajast harilikult esimesed 3—15 aastat ehk vähemgi — on postkvitung 5—10 rublalise liikmemaksu ärasaatmise kohta.

Ja siis — vene-, saksa- ehk muukeelne abikaasa — lapsed muukeelsed ja meie „Eesti“ haritlane Petrogradi Alma Materist on omale sihile jõudnud.

Ja, see abielluheitmise ehk lihtsalt „naisevõtmise“ küsimus? Üliõpilane sõelub tihti seda küsimust, ja Petrogradi üliõpilane harutab väga tihti nii: „Eesti neiud pole huvitavad, liiga vähe haritud, neil puudub temperamenti, neil ei ole ülesastumist, seisukohta seltskonnas, talu õiekeseid!“ Kui palju, palju kuuleb sarnaseid sõnu. Ja teod järgnevad sõnadele! Nii kõnelevad ja teevad E e s t i üliõpilased! Kurvad perspektiivid avavad end igaühele, kes oma rahvast, oma kodumaad armastavad. Paremad kodumaa pojad tuuakse suurele Vene merele ohvriks. Ja meie Eesti üliõpilaste seltsid? Kas see neile tõesti ükskõik on?

P. Mäggi.

Eesti üliõpilaste omavaheline suvesemester.

Meie rahvuskultuuriline elu süveneb, muutub põhjalikumaks ja asetab iseäranis meie akadeemilisele noorsoole suuremid nõudmisi. Kui veel mõni aasta tagasi kõrgema hariduse oamine meie tollaegistes oludes oli iseenesest juba küllaseks rahvuskultuurilise tegevuse eelduseks, siis on juba meie päivil sest üksi vähe. Meil on päälle akadeemiliste eriteadmiste veel tarvis üleüldiseid teadmisi meie enese rahvuskultuurilise olemise ja tu-

levikupüüete kohta, sest ainult sel korral võime meie teadlikult, paremini ettevalmistunuina astuda meie haridusliku tuleviku ehitajate ridusse.

Need mõtted on viimasel ajal mitmel pool meie üliõpilaskonnas esile kerkinud, päevakorrale tuues nende tegeliku läbiviimise küsimuse.

Nii on pea ühel ajal tekkinud Põhjalas, REÜS:is, „Ugalas“ ja EÜS:is üliõpilaste omavaheliste kursuste mõte; arvatavasti pole teisedgi üliõpilasorganisatsioonid sest mõttest kaugel, olgugi et sellekohastest kavatsustest midagi pole tulnud „Ül. Lehe“ toimetuse kuuldavaks.

Siin avaneb üks ilusamist ja tagajärjekamist ühistöötamise, jõudude koondamise ja arendamise võimalusist meie üliõpilaskonnas. Mitme väiksema kursuse üheaegse korraldamise asemel võiks ju ühe üleüldise suvekursuse toime panna, mis igatahes suudaks palju rohkem pakkuda, kui üksikud eraldatud katsed. Suurema hulga ühistöötamisel tõuseb vaimline põnevus igatahes kõrgemale, iseäranis kui mitmesugused vaated on edustatud.

Vaevalt võib kellelgi midagi olla üliõpilaste suvekursuste vastu ü l e ü l d s e. Küll aga võidakse küsida, kas praegune aeg on selleks kohane, sõja hädaohtu ja kitsikuse tõttu. Kuid siiski: suvekursuste tegeliku maksmapanekuni läheb umbes $\frac{3}{4}$ aastat — ja senni võib paljugi muutuda. K u i aga olud siiski veel pahemiks ja võimatumiks lähöksid, siis lükkuksid kavatsused iseenesest vähe kaugemasse tulevikku. Praegu aga peaksime oma tegevust hää usu päälle põhjendama, sest tõsine aeg nõuab meilt tõsist tegevust, vähemalt põhjalikku valmistumist veel tõsisemate rahvuskultuuriliste võitluste vastu tulevikus, mis tulevad sõja lõpu järele kahtlemata päevakorrale.

Suvesemestri a e g peaks vist olema suve lõpupoole, enne peetavat üliõpilaste spordi-päeva. See annaks võimaluse ennast spordivõistlustegi jaoks ettevalmistada. Päälegi jääks siis suve kevadepool puhkamise, igasuguse vanavara korjamise ja kohalikkude uurimistööde jaoks, kuna lektorid omi ettekandeid valmistaksid: talvel jätkub selleks vist vähestel aega! Semestri kestvus oleneb muidugi eeskava rikkalikkusest, mida määrab ära lektorite saamise võimalus.

Suvesemestri koht peaks võimalikult m a a l olema, kõige parem vee ja metsa läheduses. Kui aga maale asumine mõnel põhjusel peaks võimatu olema, siis sunnivad praktilised põhjused vist küll Tartu pääl peatama. Siingi võiks vahest kortrija toiduolude võimalikult odavaks korralduseks midagi ühiselt ette võtta.

Kulusid peaks muidugi minimaalsel määral tehtama: ruumid saaks, vähemalt Tartus, loodetavasti htnnata, mõnelt üliõpilasorganisatsioonilt. Asjaajamise kulud võiksid ka õige vähesed olla. Jääks järele tähtsamana väljaminekuna lektorite honoraar, millest aga siiski arvatavasti tubli osa võtmata jäetakse. Osa kulusid võiks õppeabinõudegi arvel tulla.

Tulud võiksid järgmised olla: maksud osavõtjilt (võimalikult madalad), toetused organisatsioonidelt, vilistlaskogudelt, vahest Bergmanni Abirahalt ehk Eesti Üliõpilaste Seltside Teadusliku Töö Edendamise Kapitalilt, vahest koguni muilt seltsideltki ehk seltskonnalt, kingitustena, pidude kaudu jne. Igatahes võiks kindel olla tarvilikkude summade kokkusaamise kohta.

Kogu küsimuse raskuse keskpunktiks oleks muidugi semestri e e s k a v a. See tuleb aga suurelt osalt olenema sest, missuguseid lektorid ja referente on võimalik saada. Igatahes peaksid Eestisse puutuvad ained siin esimesel kohal seisma: keel, kirjandus, ajalugu, meie rahva ühiseluline ja poliitiline seisukord, rahvateadus, muinasteadus, kodumaa loodus jne. Üleüldistest ainetest peaks võimalikkuse järele võtma niisuguseid eeskavasse, mis on tähtsad ilmavaate süvendamiseks: filosoofia, psühholoogia, arenemisõpetus, usu- ja rahvusküsimus, ühiseluteadus jne. Tähtsal kohal peaks seisma hügieengi, millega muidugi sport ja kehakarastus ühes käiks. Need kursused peaksid osavõtjid virgutama, nii hästi kehaliselt kui vaimliselt: keegi ei tohiks neilt väsinuna lahkuda!

L e k t o r i t e k s oleksid eestkätt kõigi seltside vilistlased, poliitiliste erakondade pääle vaatamata, iga seltsi enese ettepanekul. Teises joones tuleks üliõpilasi ja üliõpilasorganisatsioonidest eemal seisvid isikuid lektoriteks paluda. Vahest oleks võimalik, vähemalt edaspidi, Soomestki mõnda keeleteadlast paariks päevaks Eestisse saada, kuna neist mõned juba varemini on erateel sellekohast nõusolekut avaldanud. Ideaaliks jääks kõigile võimalust anda omi paremid mõtteid ja püüdmisi meie akadeemilisele noorsoole esitada, kõike avaldada, mis kellelgi südamel meie noorsoo jaoks. Vahest sel teel tabaksime mõne sügavama heli sest ühisest keelest, mida me kõik kõneleme, kõigi lahkuminekute pääle vaatamata eri küsimusis.

Vahest ei oleks üleliigne sedagi paari sõnaga riivata, mida me võiksime saavutada niisuguse suvesemestri kaudu. Kõnelemata sest, et me omandaksime hulga teadmisi eneste kohta, õpiksime üksteise mõtteid otsekohesemalt tundma ja asjalikumalt hindama, tekiks igatahes meie ees rida uusi küsimusi ja probleeme meie olude kohta, millede edasine läbitöötamine võiks meie tärkavat tea-

dust rikastada nii mõnegi väärtusliku uurimusega. Nii oleks Eesti üliõpilaste suvesemester tarvilik täiendus Eesti Üliõpilaste Seltside Teadusliku Töö Edendamise Kapitalile: esimene härataks teaduslikka huvisid sisulisest, teine väliselt, laiendades teadusliku töö ainelisi võimalusi.

Lõppeks peaks toonitama, et kui meil kord läheks üleva-
val esitatud mõtete realiseerimiseni jõuda, siis meie ei pane
kõike seda mitte ainult eneste jaoks „vaka alla“, vaid anname
võimaluse neist kursustest kõigil osa võtta, kes soovivad ja oma
eelhariduse poolest jaksavad. Ettekannete nivoo alandamist väl-
jastpoolt üliõpilaskonda tulevate isikute pärast ei või muidugi
lubada, milgi tingimusel. Iseenesestki mõista, jääks üliõpilastele
võimalus mõnda eriti neisse puutuvat küsimust harutada ainult
oma keskel.

Rahvaülikooli mõte on meil senni kaua idanenud, õigemini
surnud punktil peatanud. Vahest ehk paneb meie akadeemiline
noorsugu selle liikuma, olgugi esialgu omavahelise suvesemestri
kujul. Kui aga kogu küsimus vahest edaspidi laiemale alusele
nihkub, siis astutakse selle läbiviimiseks muidugi kaastegevusse
meie üleüldiste hariduskorraldustega.

V. Ernits.

* * *

Esitatud mõtete kohta on „Ül. Lehe“ toimetus esialgselt
Tartu Eesti üliõpilasorganisatsioonide edustajatega ühiselt nõu
pidanud. Selle tagajärjed esitab „Ül. Lehe“ toimetus käesoleva
kirjutusega kõigile Eesti üliõpilasorganisatsioonidele seisukoha
võtmiseks, järgmise „Üliõpilastepäeva“ eeskava numbrina. „Ül.
Leht“ annaks hää meelega ruumi kõigile täiendustele, mis tarvi-
likuks peetakse esitada nende kavatsuste puhul, tulgu need üli-
õpilasorganisatsioonidelt ehk väljastpoolt.

„Ü. L.“ toim.

Vilistlaskogude osavõtmine Eesti üliõpi- laskonna ühisist asjust. *)

Iga kultuurilise kogujõu kujunemises ja loomises on maks-
vad järgmised põhjused. Kõigepäält, kogujõusse tuleb kaa-

*) Ettepanek kõigile Eesti üliõpilasorganisatsioonidele seisukoha
võtmiseks järgmise „Üliõpilastepäeva“ jaoks.

satõmmata kõik elemendid, kelles valitseb samasugune jõutendents, võetud muidugi ses ulatuses, mis on saanud kogujõu loomise aluseks. Sest ükski kultuuriline ehk vaimline kogujõud ei suuda arenenud isiku vaimuelu täielikult ära neelda: alati peab isikule jääma teatud vabadus kogujõust ühes ehk teises mõttes välja ulatada. Teiselt poolt on aga isik kohustatud kogujõuga ühendama, kogujõu teenistusse andma selle osa omiast hingeelust omist ideaalidest ja püüetest, mis on omis alustes kokkukõlas teatud kogujõu püüetega. Ainult kokkuliitumise ja koordineerimise teel võib mingi liikumine omandada suuremat hoogu ja distsiplineeritud ühtlust, mis on kõrgemate ja tugevamate kogujõupingutuste vajaliseks eeltingimuseks.

Tähtis pole aga mitte ainult kokkuliitumise ja koordineerimise väline ulatus, vaid igatahes rohkem selle sisemine tihedus ja kindlus, muidugi sisuliselt jällegi neis piirides, mis on tulnud teatud ühinemise aluseks. Sisemise korralduse ja solidariteedi tihedus ja tugevus on mingi liikumise elujõulikkuse aluseks, ühtlasi ka selle väliseks mõõdupuuks. See eeldab muidugi kokkuliitunud elementide kõrgemat väärtust, mis avaldub just tugeva sisemise solidariteedi tekkimises kogu liikumise ja üksiku isiku vahel.

* * *

Meie üliõpilaskonna algelisi korraldumiskatseid neilt lähtekohtilt hinnates peame tunnustama neid veel mitmeti ebatäielikuiks. Kõnelemata sest, et meil väljaspool organisatsioonide seisvaid üliõpilasi pole kuidagi suudetud ühisse liikumisse kaasa tõmmata; rahvuskultuurilised püüdesihid näivadgi olevat suuremal hulgal neist õige algelisel arenemisastmel. Kuid meie üliõpilaskonna teadlikumagi osa, meie üliõpilaskorralduste omavaheline korraldumine pole küllalt täielik. Keegi meist ei kahtle ju ses et meie vilistlaskogude püüdesihid on suurelt osalt samad, nagu üliõpilaskogudelgi: ongi nende sihiks ju pääle ülikooli lõpetajate korraldumise just üliõpilaskorralduse vaimline ja aineiline toetamine. Meie akadeemilise kultuura arendamisest pole vilistlased sugugi vähem huvitatud kui üliõpilaskond.

Sellest peaks järgnema, et vilistlaskogudgi peaksid otseskohtu meie ühissetevõtteist osa võtma, mitte ainult üliõpilaskorralduste kaudu. Selle läbi läheb igatahes palju jõudu kaduma, kaob otsekohene ühendus, huvitatud olek ja kohustunne meie üliõpilaskonna ühispuute vastu.

Seda seisukorda võiks väga hästi illustreerida „Üliõpilaste Lehe“ ja vilistlaste vahekorraldus. Teoreetiliselt on „Ü. L.“ ju kogu

meie akadeemilise pere häälekandja, tähendab vilistlastegi, kuid tegelik elu on näidanud, et ühendus vilistlastega on siiski palju nõrgem kui üliõpilaskogudega. Kuna viimased on näit. ennast kohustanud igale liikmele lehe tellima, on vilistlaskogudest ainult üks osa sellele põhjusemõttele katsunud tegelikult lähineda, päälegi „Ül. Lehte“ oma kaastööga tublisti toetades, kuna mõnedgi vilistlaskogud õige vähe „Ül. Lehte“ toetavad, nii aineliselt kui vaimliselt. Muidugi, juriidiliselt ei saa üliõpilaskogu otsus vilistlaskogu kohta sunduslik olla. Otsekohene, sisemiselt kohustav osavõtmine „Ül. Lehe“ vastu puudub aga — ja selle tagajärjeks on külmus ja osavõtmatus selle aatelse arenemisprotsessi vastu, mis on siiski alanud meie üliõpilaskonnas.

Asi muutuks aga märksa, kui vilistlaskogud kutsutaks üliõpilaskogudega kõrvuti „Üliõpilaste Lehe“ toimetamisest ja väljaandmisest osa võtma, samade õiguste ja kohustega. Sama põhjusemõtte võiks muiski veel tärkavis ühisis akadeemilisis ettevõtteis maksma panna; Eesti Üliõpilaste Seltside Teadusliku Töö Edendamise Kapitali põhjuskirja eelnõusse ongi EÜS:i poolt tehtud sellekohane täiendusettepanek.

Missugused tagajärjed oleksid selle kavatsuse läbiviimisel „Ül. Lehe“ kohta?

Kõige päält, Ül. Leht muutuks sisuliselt rikkamaks. Kuna senni meie akadeemilist elu on käsitletud pea ainult üliõpilaste seisukohalt, laieneks siis käsitusala märgatavasti, kuna päevakorrale tuleksid needgi küsimused, millega meil tuleb igal ühel kokku puutuda ülikooli lõpetamise järele. Ei oleks sugugi paha, kui vilistlased neile enam tuttavid pärastise tegeliku elu küsimusi juba ülikooli noorsoole valgustaksid. Päälegi tooks vilistlaste kaastöö elavust üleüldisemategi küsimuste käsitusse.

Siis, „Ül. Lehe“ aineiline seisukord kindlustuks, kaoks defitsiit. See aga avaks „Ül. Lehele“ mõnegisugusid täiennemisvõimalusi.

„Üliõpilaste Lehe“ kaastööliste aastakoosolek“ muutuks sel korral ühiseks „Eesti Üliõpilaste-ja Vilistlastepäevaks“. See oleks juba võrdlemisi täielik Eesti akadeemiliste ringkondade välise korraldumise vorm. Selle sisemine solidariteet kasvaks välja neist ühispüüdeist, millele meie akadeemilisis ringkonnis on juba algus pandud ja mis tõusevad tulevikus kahtlemata täielikumale arenemisastmele.

V. Ernits.

Bioloogiline jaam Kovdas, Valgel merel.

Juba seitsmendat aastat asub Kovdas, Valgel merel, kohaliku ülikooli tsooloogia prof. K. K. Saint-Hilaire'i eestvõttel asutatud bioloogiline jaam, kuhu üle aasta õpircise on korraldatud. Kui üks tänavusest õpireisist osavõtjist, tahaksin neid soovitada meie loodusteadlastele kui ka muile, keda asi huvitab, kui haruldasi juhtumisi suve vaheaega õieti huvitavalt ja kasulikult mööda saata, kus juures võimalus on omi teadmisi mitmekülgsest laiendada ja täiendada. Olgu selleks need allseisvad read määratud.

Kovda, Soome keeli Kouta, on väike küla Kanda lahe lõuna-õhtupoolsel kaldal, samanimelise lahe ja jõe suus, mis jälle omakorda saab oma alguse ligidal olevast ilusast ja suurest Kovda järvest. Laht küla ees on täis suuri ja väikseid kalju-saari, osalt paljaid, osalt metsaga kaetuid. Saartel on kolm lauavabrikut, posti- ja telegrafikontor, kirik, tollimaja jne. Ühel neist asub ka bioloogiline jaam.

Viimasele pandi alus 1908 a., kui siia prof. K. K. Saint-Hilaire'i juhatusel salkkond Tartu üliõpilasi ilmus, siis veel teadmata, kust ulualust ja tarvilisi töö- ja sõiduriistu leida. Sääpakkusid end aitajiks kohalik tolliülem ja Rootsi lauavabrik. Tolliülem andis maksuta tarvitamiseks kahekordse puumaja, lauavabrik annetas sisseseade ja sõiduriistad. Tööriistad olid osalt kaasa võetud, osalt valmistas need kohalik sepp.

Praegu on jaamal 2 suurt paati, (kolmas, väiksem, osteti tänavu juure), palju mitmesuguseid abinõusid mere põhjast loomade püüdmiseks, laboratoorium, kalapüügiriistad j. m. Raamatukogu on esialgu alles väike. Tulevikus vast on lootus omale mootorpaati muretseda, mis võimaldaks kaugemid meresõitusid.

Bioloogilise ainekoha seisukohalt on koht väga õnnelikult valitud: meri kubiseb mitmekesisest loomadest, saartel on palju lindusid. Olles okeaaniga otsekoheses ja ligidas ühenduses ja enesse võrdlemisi vähe jõgesid vastu võttes, on vesi Valges meres soolasem ja merefauna asumiseks palju kohasem kui näit. Balti meres. Sellest tulebgi, et Valge mere fauna rikkam ja mitmekesisem on kui Balti meres, vaatamata esimese põhjapoolsemast asukohast. Puhuti leidub siit loomi, mis muidu omased on ainult lõunapoolistele okeaanidele. Ka tänavusel õpireisil leidsime kaks veel mitte Valges meres leitud meretähte (*Gorgonocephalus*, *Pteraster*).

Ka geoloogiliselt on maakoht väga huvitav. Pääle mitmekesiste mineraalide ja maakihtide leidub siit isegi kallid kiva. Kõik mäed, poolsaared ja saared kannavad jääaja jääliikumise tunnismärke, mis tulevad harva kusagil nii selgesti nähtavale. Mõned kaljusaared on jääst nii siledaks nühitud, kui parkettpõrand.

Looduse poolest on Kovda ümbrus väga ilus, just kui loodud suvitamiseks: meri, kaljud, mets, saared . . . Omaks imetuseks leidsin siit pea kõik need taimed ja puud, mis kodumaalgi kasvavad; päris põhjamaalist loodust esitavad siin ainult kümmekond taimi, needgi tüübilised kogu Soomele.

Olgugi et siin rukis ega oder ei valmi, on suvel niisama soe kui kodumaal. Siiski on juhtumisi, kus temperatuur kunni $+2\text{ C}$ langeb.

Igatahes on siin võimalus palju huvitavat ja õpetlikku näha, päälegi omas loomulikus ümbruses, elusana, kogu värvirikkus, millest tsooloogia muuseumide pleekinud präparaatide järele kunagi õiget ettekujutust ei saa. Ka neile, kes end mõtlevad teaduslikule tööle pühendada, leidub siit rikkaliku materjaali, kui mitte muuks, siis kandidaadi- ehk ülikooli tööks. Jahimeestele pakuvad elanikkudeta saared ja metsad rikkalikku saaki, kalu (pääasjalikult maitsvat rahnakala, трепка, *Gadus morrhua*) leidub ka nii palju, kui lõunalauale tarvis.

Ei või veel nimetamata jätta imeilusat sõitu Suhoonal ja Põhja-Düünal, mis küll tänavuse õpireisi iseäralduseks oli, sest harilikult on ikka raudteed Vologdast Arhangeliski tarvitatud. Kuid käesoleva aasta erakordiste olude tõttu olime sunnitud seda pikka (1160 versta) 4 päeva kestvate veesõitu ette võtma, mida me lõpuks sugugi ei kahetsenud. Sest vaevalt on ühelgi teisel jõel Euroopas ilusamad ja kõrgemid kaldaid kui Suhoonal, ja vesi nii liikumata lai ja vaikne kui Põhja-Düünal! Ja ei või puhutamata, komfordimat, ilusamat jõelaeva omale ettegi kujutada kui „Kindral Kondratenko“, mil me sõitsime! Tulevased õpireisid võiksid alati seda teed valida, olgugi et see kallim on.

Kõrgeil pae- ehk liivakivist, kohati lumivalgest alebastrist kallastel, mis vihmaveest orgudeks lõigatuina, sambalisteks tehtuina, muinasloolisi losse ja sammaskäikusid meeletult tuletavad, kükitavad pikas reas talumajad, külad, vahest kümnete verstaide viisi. Seda maksab tõesti vaadata.

A. Reben.

Ajakirjanduse ülevaade.

Eesti üliõpilaskonna püüded Soome „Ylioppilaslehti“ valgustusel.

„Ylioppilaslehti“ nr. 17—18 s. a. toob E. A. S. sulest kirjutuse „Muutamia tietoja Viron ylioppilasjärjestöistä“ (Mõned teated Eesti üliõpilaskorraldustest), mille peamõtted järgnevas esitame.

Kõige peält konstateerib E. A. S. Eesti üliõpilaskonna määratumat arvulist tõusu viimasil ajal: paarikümne Eesti üliõpilase asemel 1880:ndate aastate paigu arvatavat nende arvu nüüd tuhandele lähinevat. Tõus on võrdeliselt suurem, kui Soomes.

Sel mitte väikearvulisel akadeemilisel ollusel pole aga Eesti rahvarahvusluse jaoks seda tähendust, mis tal peaks olema. Selle põhjuseks on Eesti üliõpilaskonna laialipillatud olek, kuna eestlasi ühendavat Tartu ülikooliga pääasjalikult selle õpiasutuse geograafiline seisukoht, sest selle endine teaduslik kuulsus on venestuspüüete all igatahes palju kaotanud.

Edasi seletab E. A. S. Eesti üliõpilaskonna organisatsioonidesse jagunemise põhjuseid („umbes samasugused arvamised ja püüdesihid“), mis Soome territooriaalsest osakonnast kuulumisest nii palju lahku lähevad: Korporatsioonide korralduses ja elus tunduvat Saksa mõju. Neis peetavat tähtsaks liigete omakohast arenemist ja enesekasvatust, mis küll vist jäävat enamil korraldusel välise poleeritud oleku (höylääntyminen) taotlemisse ja teatavate konventsionaalsete koostiste harjutamisse. Seltsid on vabamad, aatelisemad, juhivad teataval määral oma tegevust väljaspoole rahvarahvuslusele.

Eesti üliõpilaste omavahelise läbisaamise kohta anname E. A. S.ile sõna:

„Kõrvalolija peale ei mõju häädmeelt tekitavalt nende korralduste mõnelgi korral esinenud omavaheline näklemine (hangottelu) ja lahkpuudlus, mille põhjus otsekohe väiklane võib olla. Sama nähtus esineb Eesti oludes üleüldsegi: omavaheline nägeline ja tülid, milles isikulised hõõrumised tunduvad ehk tähtsamatki osa etendavat, kui põhjuseid. Aatelised ja ilmavaate-

lised vastolud ei ole igatahes nii suured eri rühmade vahel, et mingit ühist põhja ei võiks leida. Peetrilinna Eesti üliõpilased on küll ainagi surveaastail, oma seisukohta käsitamata, esinenud kõige ilma kosmapoliitidena, tööd Eesti keelegi hääks kitsaks kolgaisamaalikkuseks pidades, suurt kurvastamata oma rahvusegi kaotamise üle (? ! Ü. L. toim.)

Kuid nüüd tundub eestlus ja töö valjusaatuselise isamaa hääks endisest enam Eesti üliõpilasi kokku koguvat. Seda näitab iseäranis teist aastat Tartus ilmunud ühine häälekanaja „Üliõpilaste Leht“, mis annab sümpaatilise pildi praegusest Eesti üliõpilaspõlvest, näitab neis olevat õiglast püüdmist ja tööhimu ja tervet eneseavustust.“

V. E.

Üliõpilaselust muil rahvastel.

Vabaüliõpilaskond Saksamaal*).

Saksamaa üliõpilase väljakujunemine on mitmeti huvitav ja omapärane. Prof. R. M. Meyer tõendab: „See iseseisvus, mis on ilmsiks tulnud Saksamaa üliõpilaste väljaarenemisel üheks tüübiks, jääb Saksamaa kõrgemile koolidele ikka alles“.

Keskaja Saksa üliõpilane ei ole küll midagi iseäralikku, aga sellele järgnev kuulus kangekaelne bursh on tõesti midagi tähelepanemisväärilist: kuju, mille sarnast kuskil mujal ei ole, tüüp, mida ajalooline arenemine ainult Saksamaale suutis anda.

See burshi kuju jõudis omale hiilgepunktile iseäranis 18. aastasajal. 19. aastasaja algul oli võit täiesti korporatsioonide käes. Hiljemini hakkavad korporatsioonid kokku kuivama ja nende asemele tulevad uuemad, elujõulisemad organiseerumismvormid. Kuid ärgu arvatagu, et Saksa korporatsioonidel ühtegi teenust pole, et burshid ööd ja päevad ainult õllekannu taga on

*) Selles artiklis avaldatud teated käivad loomu ikult Saksamaa kohta enne sõja algust. On iseenesest mõistetav, et praegune võitlus Saksa raudrusika vastu meid ei tohi takistada tähelepanemast neid Saksamaa hariduselu külgi, mis teda on teinud nii tõsiseks vastaseks ta naabritele. Vabaüliõpilasliikumine on aga nähtus, mille kohta pole mujalt midagi kuulunud, pääle Saksamaa.

Toim.

istunud, mensuure pidanud, et nende ülem asi on alati olnud ainult „Wein, Weib, Gesang“, millest küll „Burschenliederbuch“ teab jutustada. Ei! Neil on oma distsipliiniline, kasvatuslik tähendus olnud, ja mõned arvavad, et nad edaspidigi veel eluvõimelised võiksid olla, kui neid aga põhjalikult parandataks. Väga iseloomuline 18. aastasaja Saksa burshidele oleks seegi fakt, mille mag. Laukhard omas eluloos ette toob: tema üliõpilasajal oli Giesenis üliõpilastel oma näiteseltskond. „Muidugi“, tähendab Laukhard, „oli asjaolul pääle kunstilise veel see teenus, et ta üliõpilasi enese keskel lähendas, mis omalt poolt hõõrumisi ja kokkupõrkeid üksikute organisatsioonide vahel vähendas“.

Kordkorralt tekkis siiski kindlam arusaamine üliõpilaste keskel, et sennine korporatsioon ei või ja ei suuda kõike pakkuda, mis õppivale ja edenevale noorusele tarvis. See oligi põhjuseks, et hakati uusi organisatsioone looma, mis oma korralduse ja sihtidega pidid aja vaimule vastama. Leiti, et vehklemine ja mensuurid spordi aset ei suuda täita, ja et õllel laual laulmisest vähe on, ja loodi uued ühendused, n. n. „Turnerschaften“ ja „Sängerschaften“. Asutati ka veel teistsuguste nimede ja ülesannetega ühendusi, teaduslikul, usulisel alal jne. Kõige noorem ja elujõulisem aga on vabaüliõpilaskond, mida üleüldse organisatsiooniks nimetada, sõna täies mõttes, õieti ei võikski.

Saksa vabaüliõpilaskond ei ole veel 20 aastat vana, aga ta on oma korralduse ja liigete arvu poolest kõigist korporatsioonidest ja ühisustest ette jõudnud. Suuremis ülikoolilinnades on kaugelt suurem osa üliõpilasi „organiseerimata“ ehk vabaüliõpilased, kellel siiski oma teatud korraldus on. Ainult paar väiksemat linna võiks erandina nimetada, kus vabadel üliõpilastel oma kindel korraldus puudub. Vabaüliõpilaste arv kasvab aga nii kiiresti, et ta mõnes linnas mõne aasta kestes kahe ja kolmekordseni on tõusnud. Väga arusaadav, et väiksemas linnas vabaüliõpilasi vähem on kui suuremas, sest suuremas linnas läheb elu palju kiiremini, üliõpilane kistakse ellu, elu koputab saja sõrmega üliõpilase ukse pihta; üliõpilane kaob ära massi hulka; tema pääle ei vaadata enam nagu mingi iseäraliku olevuse pääle, ja vana romantiline kuulus „Burschenherrlichkeit“ peab oma koha käest ära andma; kui ta kuskil veel valitseb, siis kaugel seltskonnast, kuskil väikeses ühenduses, kus teda eemalseisvist vaevalt tähele pannakse. Kuid väikestes linnades on veel seda romantilist vaimu üliõpilaste juures märgata: väikesed korporatsioonid võistlevad omavahel ülesastumistega; püüavad „aumehelikkust“ ja „vahvust“ näidata, kus see aga iganes võimalik — ja kõik

see annab ainult tunnistust sellest sisemisest tühjusest, mis hool-
solt kirju välimuse taha ära on peidetud! Väikelinna üliõpilase
elu ja huvid ei ulata omast organisatsioonist ja omast ülikoolist
kaugemale ja sellepärast pannakse sääli rohkem rõhku lõbumu-
retsemise pääle. Et aga nende arv kasvab, kes oma aega ja
vaevaga saadud raha ei taha tühjade lõbude pääle raisata, see
on üheks põhjuseks, mikspärast vabaüliõpilaste arv väiksemiski
linnades kiiresti tõuseb. Ka mõjuvad selleks arusaadavalt kaasa
veel vaimliste huvide kasvamine, suurenevad elu nõuded, sot-
siaalne võitlus jne.

Et korporatsioonid ikka enam kokku kuivavad, et neis
ainult rikas aadel liigub ja et anderikkamad üliõpilased endid
„värvidest“ eemale hoiavad, on niisama kindel, nagu seegi, et
vabaüliõpilaskond kasvab ja oma töövälja laiendab, sest ta on ju
otsekohene korporatsiooni vastand. Ka ei takista praeguse aja
Saksamaa üliõpilaste organisatsioonide rohkus seda vabaüliõpi-
laskonna arvulist kasvamist, sest, olgu nad kui mitmekesised,
nad püüavad inimest enam vähem ikka ühekülgsest kasvatada,
kuna nad tihti väiklaselt tema vabadust kitsendavad.

Iga üliõpilane, kes mingisuguse organisatsiooni liige ei ole,
on ilma erandita vabaüliõpilaskonna liige. Arusaadav, et see
täiesti temast enesest oleneb, kui palju ja missugusel kombel ta
oma kaastöoga vabaüliõpilaskonda toetab. Arusaadav, et sundu-
sest millestki osa võtta ehk millegi hääks maksu maksa siin
juttu ei või olla, vaid igal ühel on vabadus oma äranägemise
järele minna, kuhu ta tahab, osa võtta kõigest, mis temale meel-
dib. Aga temal on õigus osa võtta kõigest vaba-
üliõpilaskonna ettevõttest kui selle organi-
satsiooni täisõiguslikul liikmel. Vabaüliõpilas-
kond valib semestri koosolekul, kus igal vabaüliõpilasel, usu,
rahvuse ja seisuse pääle vaatamata, hääle ja sõnaõigus on, omale
eestseisuse, kellele raske, vastutusrikas töö kogu semestri jook-
sul osaks saab. Eestseisus peab esiteks vabaüliõpilaskonna
edustajana igal pool välja astuma, vabaüliõpilaskonna huvisid
igal pool kaitsma, olgu nad seisuse või ühisuse omad. Teiseks
on tema kohuseks igale üliõpilasele, vaimliste ja kehaliste hu-
vide väljaarenemise võimalusi luues, toeks ja abiks olla, neile
samasuguseid eesõigusi muretseda, nagu teiste organisatsioonide
liigetel on, neid igal pool jõuga ja nõuga toetada jne.

Huvide rohkust ja vabaüliõpilaste arvu silmas pidades on
tööjaotus arusaadav, sest see vastab ühiselu-teadusele ja ainult
sel teel on produktiivne töö nii suure kogu juures võimalik.
Kõik vabaüliõpilaskonna tegevus ja tööväli on osakondadesse

jaotatud, igal ühel on omad juhatajad ehk asjaajajad, ja iga vaba-
üliõpilane on õigustatud nende osakondade tegevusest osa võtma,
ilma et temal sääl juures mingisuguseid kohustusi oleks. Osa-
konnad on samuti mitmekesised, nagu huvidgi, ja uue osakonna
loomine ei sünnita mingisugust raskust, kui aga asutajatel huvi-
tus asja vastu ei puudu. Nii võiks näituseks järgmisi teaduslikka
osakondi nimetada: poliitika, sotsioloogia, kirjanduse, kunsti,
arstiteaduse, usuteaduse ja muud osakonnad, kes üliõpilaste ehk
tähtsamate teadusmeeste poolt peetavad kõnesid korraldavad,
vaidlusõhtuid toime panevad, õpireise korraldavad, eri kirjandust
muretsevad jne. Väga harilikuks asjaks on saanud see, et mõni
riigipävasaadik ehk erakonnajuht seletust annab oma erakonna
püüete ja huvide üle, ehk mõni tuntud majandusteadlane selgust
püüab pakkuda tulevastele rahvajuhtidele sotsiaalsete küsimuste
kohta. Keegi ei ole kohustatud midagi maksma. Kus korraldaja-
tel kulusid peaks olema, sääl võetakse väikest sissemineku maksu
toimepaneku hääks; kõik muud kulud kaetakse sellekordiste vaba-
tahtlikkude annetega. Ülemal nimetatud osakondade koosoleku-
tel, pääle teaduslikkude huvide, pannakse veel rõhku kaasüliõpilaste
omavahelise tundmaõppimise pääle, mis muidugi palju nende koos-
olekute poolt kõneleb. Pääle turni-, veespordi-, reisi-, lawn-tennise
osakondade on veel muid spordi osakondi olemas, kes selle eest
hoolt kannavad, et spordi võimalused üliõpilastele kätte saadavad
oleksid. Male-, biljardi-, keegli- ja teiste niisuguste mängude
osakonnad muretsevad vabaüliõpilaste omavaheliste lõbusate koos-
olemiste eest, mis igavust eemale peletavad. Et vabaüliõpilased
mõistlikust lõbust mõnu tunnevad, näitab ka see, et nad vaba-
üliõpilaskonna nimelisi pidusid, perekonna-, näitemängu-, tantsu-
ja muid sellesarnaseid õhtuid toime panevad, kus siis vabaüliõpi-
laskonna näitemängu-, muusika- ja laulu osakonnad ettekannete
eest hoolt kannavad. Ka on väikesed lõbureisid, mida vaba-
üliõpilaskonna reisiosakond toime paneb, väga mõistlikuks meele-
lahutuseks noortele inimestele stuudiumi vahel.

Vabaüliõpilaskonna esitus püüab üliõpilast ka tema aine-
listes püüdmistes ja huvides toetada. Seks on iseäralised ametid
sisse seatud, kes üliõpilastele tunde, kodukooliõpetaja kohti ehk
ajakirjandustöid muretsevad; teised muretsevad jälle üliõpilastele
häll tingimustel tarvitatud raamatuid, teised kannavad jälle selle
eest hoolt, et vabaüliõpilastele hinnaalandust muretseda ajalehtede
tellimistel, teatris käimistel jne. Ei puudu ka nende ametite hul-
gas aukohtunikkude amet, sest vabaüliõpilased on samuti aume-
hed, nagu organiseeritud üliõpilasedgi, olgugi, et nende juures
see „aumoiste“ piinlikka formalismi tunnismärke ei sisalda. Et

nemad läbikäimistes organiseeritud üliõpilastega viimastele kohe esimesel võimalusel „nina pääle istuda“ ei püüa ja auasju ka rahulikult teel püüavad ära õiendada, — see kõik annab tunnistust aina edust auasjus. Et noori üliõpilasi rahva laiemate kihidega tutvustada, nendele ühiskondlikul alal ennast harivat tööd pakkuda, on vabaüliõpilaskond isesugused rahvahariduslikud kursused elule kutsunud, kus töölised omi ununenuid algteadmisi võivad värskendada ja uusi juure omandada; neil kursustel peetakse ainult hariduslikka huvisid silmas ja igasugune poliitiline ehk usuline kalduvus seisab kaugel. Rahva osavõtmine niisugustest kursustest on igal pool väga elav; nii võtab näituseks Berliinis igal semestril niisugusest kursusest 1200—1600 inimest osa. Sellepärast on arusaadav, et vabaüliõpilane rahvale palju lähemal seisab, kui organiseeritud: rahva ja organiseeritud üliõpilaste vahel on suur lõhe, mida aadeli soost korporant muidugi vähendada ei mõtlegi.

Mõnedel vabaüliõpilaskondadel on pääle perioodiliste väljannete (kalendrite, taskuraamatute ja aastaraamatute), mis ka oma otstarbe ja sisu poolest huvitavat materjaali vabaüliõpilaste tundmaõppimiseks pakuvad, veel omad häälekandjad olemas. Mõnda aastakäiku „Albertina't“, Königsbergi vabaüliõpilaskonna häälekandjat, olen ma lugenud, ja olgugi, et ta seekord iseäranis sisurikas polnud, et ta alles algaja oli ja omale teed rajas, meeldis ta siiski, sest et temast juba see vaba vaim vastu lehvib, mis on „vaba“ sõna tõsisel mõttes ja millega kõrgeid aated alati käsikäes käivad. Selles häälekandjas ei leidu mitte üksnes üliõpilaste töid, vaid sääl avaldavad omi mõtteid ka professorid ja doktorid, ühe sõnaga, terve akadeemiline pere. Leht iseenesest käsitleb kõiksugu üliõpilaste ellu puutuvad küsimusi: sääl sõelutakse teaduslikka, sotsiaalseid, eetilisi ja kunstisse puutuvad küsimusi, niipalju kui need üliõpilastele tähtsad on; sääl on leida teateid teiste vabaüliõpilaskondade kohta; sääl on teateid iga vabaüliõpilaskonna osakondade tegevuse ja kavatsuste kohta — ühe sõnaga ilus algatus noorte edasipüüdjate üliõpilaste poolt. Kõik see eelpool nimetatud vabaüliõpilaskonna mitmekesine tegevus on ainult veel kasvamisel ja tema tulevik on alles ees.

Kuid vabaüliõpilaskonnal on ka omad puudused ja raskused tee pääl ees ja tihti jääb mõnigi ilus kavatsus, nagu üliõpilaste kodude, ühissöögimajade, turniplatside ja teiste sellesarnaste ühissettevõtete läbiviimine raha ja töökäte puudusel ära, sest vaba osavõtmise võimalus äratab huvitust asja vastu ainult arusaajate ja edenenuid inimeste keskel. Ka on osakondade juhataste ja

ametite pääle palju asjaarmastajaid töötégijaid tarvis, kes oma aega üleüldsuse ja ideaaliste püüete tarvis peavad ohverdama. Kuid asjast arusaamine tõuseb üliõpilaste juures kord korralt, arusaamine, et ainult töö inimest kasvatab ja nimelt niisugune töö, nagu seda vabaüliõpilaskond teeb. Prof. Dr. Harms kinnitab, et see tööväli on kõige parem kasvatus ja harimise abinõu tulevasele täisinimesele.

Iseäranis huvitav vabaüliõpilaste juures on see, et nende juures karskuse mõte maad on hakanud võtma. Meie Saksamaa olude tundja M. Martna kirjutab selle kohta järgmist (Vaba Sõna 7/8 1914: „Sotsialism ja karskus“): „Ka üliõpilaste seas, pääle korporatsjoonide, kus feodaalide ja korstnaparunite pojad priisates tooni annavad, ei ole meie üliõpilaste joomatralli näha“. Iseenesest mõista ei taha Martna sellega ütelda, et kõik vabaüliõpilased õlle joomise maha on jätnud, vaid joomatralli tuleb siin sõna sõnalt mõista ja mitte ära unustada, et õlu Saksamaal praeguse ajani rahvuslikuks joogiks on olnud. Aga et kaunis suur kogu vabaüliõpilasi on olemas, kes alkoholilisi jooke enam ei tarvita, ja et teised vabaüliõpilased nende pääle viltu ei vaata, see on juba suur karskuse võit.

Kui meie vabaüliõpilast praeguse aja Saksa vanameelse burshiga võrreldes vaatleme, teda selle burshiga kõrvu seame, kes oma „matrikuli“ näo pääl kannab ja sellega uhkustab („matrikuli“ all mõtlen ma neid mensuuride pääl saaduid arme, mida viimasel ajal ka habemeajajad osavasti järele teevad!), — siis alles saame aru, kui mahajäänud see „bursh“ on, kes kümne küünega vanust traditsjioonidest kinni hoiab, ja kui palju kõrgemal temast see üliõpilane on, kes vabaüliõpilaskonna lipu all ennast edukalt harib ja kasvatab! Olen mitme väljamaa üliõpilasega kõnelnud ja nad kõik teavad kinnitada, et seltskonna arvamine vabaüliõpilaskonna kasuks on muutunud, et nende pääle ikka enam ja enam uhkusega hakatakse vaatama, kui tuleviku aadete kandjate pääle, kes elule rohkem ettevalmistatud on, ja kes eluga kokku puutudes seda juba hästi tunnevad, sest nad ei ole mitte nagu need teised sääli, kellede kõrvus ühte soodu „*ergo bibamus*“ on helisenud! . . . Ja ainult äratundmine, et mida rohkem elu nõudmisi ette seab, seda rohkem kogemusi peab omandama ja teadmisi tagavaraks panema, on juba samm edasi.

G. L.

Lõuna-Soome üliõpilasosakond ja Soome haridustöö Uusimaal.

Selle päälkirja all avaldab „Uusi Suometar“ nr. 276 1915. a. kirjutuse, mille peamised tohiksivad huvitavad olla meiegi üliõpilastele, näitena selle kohta, mida üliõpilastegi jõududega on võimalik korda saata rahvaharidustöö alal.

Kakskümmend aastat tagasi edustas Lõuna-Soomet (Uusimaad) Helsingi ülikoolis ainult tol korral soomlastele ja rootslastele ühine Uusimaa üliõpilasosakond. Ses oli aga rootslastel enamus, mille tõttu Soome hariduspüüded selles vähe tähelepanekut leidsid. Paljud Uusimaalt pärit olevad Soome üliõpilased jäidgi selle tõttu väljaspoole osakonda.

Üleüldine rahvahariduspüüete tõus sundis aga soomlasigi korraldama — ja 1896. a. asutati Uusimaa Üliõpilasühisus (Uusimaalainen Ylioppilasyhdistys), mis pani päärõhku just rahvaharidustöösse. See ongi enese olemasolu ajal (1896—1905) ühtekokku korraldanud üle 2000 kõne rahvale, asutanud ehk toetanud 26 lugemistuba, asutanud mitu noorsooseltsi, toetanud soomekeeliste rahvakoolide asutamist kahekeelistesse kogukonnisse, laotanud laiali tuhandeid raamatuid ja broshüüre, kaasaaidanud kümnete rahvapüüete toimepanekul, valmistanud maad Vihti rahvaülikoolile, avaldanud trükis rahvalikka kõnesid jne.

Kuid siiski puudusid ühisusel need õigused, see lugupidamine seltskonna silmis, mis üliõpilasosakonnale omased. Ühisuse liigetegi arv ei uuenenud sel määral, nagu üliõpilasosakonnis. Kõik see andis põhjust uue, soomekeelse üliõpilasosakonna asutamiseks Lõuna-Soome jaoks, mis sündiski 1905 a. selleaegse Helsingi ülikooli rektori, prof. Edv. Hjelti ettepanekul Uusimaa üliõpilasosakonnale kaheks jaguneda. Uus, lahkunud võsu ei saanud aga omalt võõraskeelselt emarganisatsioonilt mingisugust ainelist pärandust, kuid seda rikkalikum oli see aateline pärandus, mida jättis Uusimaa Üliõpilasühisus omade püüete jätkajale.

Tähtsamaks tegevusalaks on Lõuna-Soome üliõpilasosakonnale alati olnud rahvakoolide toetamine, iseäranis nende Soome asunikude keskel, kes visalt rootslaste sekka Lõuna-Uusimaale tunginud ja kelle hariduslikka püüdeid viimased kõige parema meelega ei näe. Kogukondlikust toetusest enamuses olevate rootslaste poolt polnud juttugi enne pikki võitlusi, milles Soome üliõpilased rahva juhatajatena ja kihutajatena esinesid. Praegugi pole sissetunginud Soome element igal pool omile

rahvakoolidele kogukondlikku toetust suutnud nõutada, praegugi on mitmel pool võitlused sel alal käimas.

Et aga rootslaste keskel asuvate soomlaste rahvakoolid otsekohest toetust tarvitasid, siis ei jäänud üliõpilastel muud nõu üle, kui selleks raha koguma hakata lotteriide, korjanduste, piduõhtute, ettelugemiste, maale korraldavate pidu- ja kõne ringreiside, liikmemaksude jne. kaudu. Juba esimesel aastal võidi sel kombel üle 2 tuhande marga rootslaste keskel asuvate Soome rahvakoolide hääks välja anda; hiljemini on see summa iga aasta kõikunud 1500 marga ümber.

Vähem ainelist ja vaimlist jõudu ei kulutatud aga Uusimaa puhas - Soome rahvagi hariduspüüete toetamiseks. Siin on rahvaülikoole toetatud, on toimepandud palju kõnesid, ülevalpeetud rändavid raamatukogusid, korraldatud rahvapidusid jne., iseäranis üksikute reiskondade poolt, kes õpitöö vaheajal ühte ja sama eeskava (harilikult kõnedega) mitmes kohas kordavad.

Õige tähtsaks tööalaks on Lõuna-Soome üliõpilasosakonnal kodumaa tundmaõppimine. See on oma kodukoha muinasaja tundmaõppimist edendanud, rahvalaulude ja muude muinasmälestuste kogumiseks kümneid abirahasid välja jaganud, kihelkonna ajalugude kirjutamisele alguse pannud, Uusimaa rahvakoolide ajaloosse puutuvid aineid koguma hakanud jne.

Esitatud üliõpilasosakonna tegavuse järele saab umbkaudse aime teistegi Soome üliõpilasosakondade tegevuse kohta rahva-haridustöö alal. Tõsi küll, rahvakoolide otsekoheine rahaline toetamine puudub nende tegevuskavus (sest pääle lõunapooise Uusimaa pole soomlased omal maal kusagil asunikkude sefsukorras), kuid selle asemel pannakse enam rõhku muude ülesannete pääle rahvahariduspüüete alal.

V. E.

Üliõpilaskonna ühisettevõtted.

Eesti-Läti-Leedu üliõpilasorganisatsioonide ühine pidu

viimasesest kahest rahvusest puudustkannatajate üliõpilassõjapõgenajate hääks pandi toime „Vanemuises“ 15. okt. s. a.

Sellekohane mõte tekkis Eesti üliõpilasorganisatsioonide esitajate keskel septembrikuul evakueerimise „hädades“, kui lähemal

läbikäimisel Läti ja Leedu org. esitajatega selgus, esiteks, et Läti ja iseäranis Leedu üliõpilaste hulgas suur hulk sõjapõgenejaid leidub, kes enamasti puudust kannatavad; teiseks, et nimetatud org. soov on midagi oma ksv! ksv! häda vähendamiseks teha, kuid võrastena Tartus puuduvad neil kogemused pidude toimepanemise alal, leedulastel päälegi tarviliikud jõud. Pääle selle näitasid ühised evakueerimise vastu sihitud sammud, et ühistöötamine kõne all olevate rahvuste üliõpilaste vahel on täiesti võimalik ja loomulik, kuna ühised huvid ikka enam silmanähtavaks saavad ja sama saatus meid, võib olla, kõiki juba lähemas tulevikus tabab. Asja algatas EÜS esiteks E. org. keskel, kus mõte ühemeelist vastukõla leidis. Tehti ühiselt Läti ja Leedu org. ettepanek pidu toime panna. Ettepaneku pääle reageerisid „Lettonia“, „Atauga“ ja Leedu Üliõpilaste Selts (Lettgallia liikmed puudusid pea täiesti Tartus). Ühisel koosolekul, kus olid esitatud pääle eelnimetatud Läti-Leedu org. EÜS, Estika, Sakala, Ugala ja Eesti naisüliõpilased, seati üleüldised juhtmõtted üles ja valiti seitsmeliikmeline pidukomisjon, kõikide rahvuste esitajatest. Eeskava (kontsert) täitmisest pidid võimalikult kõik kolm rahvust osa võtma; sissetulekust pidid abi saama ka väljaspool organisatsjoone seisvad Leedu-Läti üliõpilased, niisama eraülikooli ja loomaarsti ülikooli õpilased.

Pidukomisjon pööras esialgul välispooliste kunstnikkude poole, kuid pidi ainelistel põhjustel kohalikkude jõudude pääle peatama jääma, nii et kontserdil pääle Eesti üliõpilaste meeskoori pääasjalikult Läti solistid üles astusid, nendest osa tänuvääriliselt tasuta, mis ka siin kohal olgu tähendatud.

Lühikese ettevalmistusaja pääle vaatamata (pidukomisjon valiti septembri viimastel päevadel) õnnestus pidu eeskavaliselt rahuloldavalt ja aineliselt hästi. Puhas sissetulek, 359 rbl. 63 kop., jagati 21 abisoovija (13 lätlast, 8 leedulast) vahel ühetasaselt ära.

Abisoovijate nimekirjade kokkuseadmine oli Läti-Leedu organisatsjoonide hooleks, kuna raha lõpulikuks jaotamiseks viieliikmeline toimkond valiti, jällegi kõigi rahvuste esitajatest. Kahtlemata on saadud abi ainult väikene ja osaline, kuid pidu suurem tähtsus seisab vahest tema toimepanemise iseloomus.

See oli juba teine ühine samm sel poolaastal. niisuguste organisatsjoonide vahel, kes senni peaaegu ei olnud kokku puutunud, võib olla isegi teatavate eelarvamistega üksteise pääle vaadanud. Väikesed arusaamatused maha arvatud, läks ka see samm küllalt ühemeelselt, mis osavõtjaid täieliku rahulolemisega üksteisest lubas lahkuda.

A. L.

Väikesed teated.

Prof. Alfred Seeberg †.

Tänavu sügisel suri Kielis usuteaduse professor Alfred Seeberg — sündinud eestlane, omade esivanemate kaudu Põltsamaa lähidusest pärit.

Prof. Seeberg on üks neist vähestest, kes omale rahvusele võõraks jäädes siiski teadusele on suutnud midagi väärtuslikku anda.

Üliõpilased ja sõda.

Maurus Vahtrik, Hans Rebane ja K. Rekk, EÜS:i liikmed, on sõjaväekooli lõpetanud; esimesed kaks Pavlovi, viimane Vladiimiri.

Andres Vaher, korp. „Ugala“ liige, on sõjaväekooli lõpetamise järele lipnikuna Bränskisse teenima määratud.

Hans Leppik, Fr. Esticus, on sõjaväekooli sel sügisel lõpetanud.

Ülikooli lõpetanud.

Tartus: Kallas Axel, theol., väljaspool organisatsjoone. Raudsepp Aleks., math., EÜS. Nopasson Hermann, rer. nat., enne EÜS.

Moskvas: Rägo Richard, jur., „Ühendus“. Eschtamm Johan, cand. phil. germ., MEÜS.

Naisüliõpilaste vastuvõtmine Tartu ülikooli.

Haridusminister on lubanud kõikidesse Tartu ülikooli fakultetidesse naisterahvid vastu võtta, pääle usuteaduskonna. Tartu kõrgemate naiskursuste (hist.-phil.) kuulajad on ülikooli astunud, kuna kursused on oma olemise lõpetanud.

Evakueerimisküsimus Tartu veterinaarinstituudis.

Evakueerimisküsimus tõusis Tartu veterinaarinstituudiski päevakorrale. Instituudi valitsus toimetab aga ses asjas täitsa parlamentaarselt ja päris kõige päält üliõpilaste arvamist järele küsimise kohta. Need ei tunnistanud instituudi äraviimist Sise-Venemaale ehk Siberi soovitavaks.

Hiljemini võttis professorite nõukogu sama küsimuse harutusele ja leidis, et iseäranis kaaluvalt Lääne-Euroopa lähidus selle hääks kõneleb, et instituut viimase võimaluseni Tartus püsiks ehk häda korral ajutiselt Vladikavkasi ehk Permi viidaks.

Üliõpilased ja sõjaaegsed korjandused.

Tartu Eesti üliõpilased, kõigist organisatsioonidest, võtsid tublil arvul osa korjandustest, mida Läti-Poola sõjapõgenejate hääks tänavu sügisel ette võeti. Esimene neist pandi toime 17. okt., teine 23. okt. s. a. EÜS:ist võttis Läti korjandusest osa 24 üliõp., Poola korjandusest 30 üliõp., Fraternitas Estica poolt esimesest 5, teisest 12 üliõp., Ugala poolt esimesest 5, teisest 6 üliõp.

Teadete korjamisest Tartu linna elanikkude kohta.

mida Tarbeainete Toimkond 9. ja 11. nov. s. a. toime pani, võttis suurel arvul Tartu Eesti üliõpilasi osa. EÜS:ist 65 üliõp., Ugalast 7 üliõp., Ühendusest 11.

Toimetusele saadetud kirjad.

August Kitzbergi 60. sünnipäeva pidustuskavatsuste kohta on Eesti Kirjanduse Seltsi poolt meile pikem kirjutus avaldamiseks saadetud. Et see aga poliitilise ajakirjanduse kaudu kõigile tuttav on, tuletame sellest siin kohal ainult päämomendid meele.

August Kitzbergi 60. sünnipäev on tänavu 27. dets. EKS ja Vanemuine panevad sel puhul toime ühise „Kitzbergi õhtu“, sama teeb „Estonia“ Tallinnas. Kõiki muidgi seltse kutsutakse üles meie näitekirjaniku aupäeva puhul pääle muu ta näidendid etendama, mille arukordistest honoraaridest austatavale kirjanikule ainelistki toetust võidaks anda.

* * *

Me ei hakka siin kohal harutama, kuidas peaksid Eesti üliõpilasorganisatsioonid ühisest rõõmupäevast osa võtma. Tähen-dame ainult, et paljudgi kaasvõitlejad, jõulu vaheajal üle kogu kodumaa laiali olles, kohaliku seltskonna Kitzbergi pidustusi nii aktiivselt kui passiivselt saavad toetama.

Vastutav toimetaja ja väljaandja mag. V. Grünthal.
Tegev toimetus: V. Ernits, H. Karro, A. Reben.

Riigiraamatukogu

Eesti Kirjanduse Seltsi kuukiri

Eesti kirjandus

ilmub endisel alusel üks kord kuus 2—3 poogna suuruses hääl paberil.

Kuukiri toob 1915, nagu siitamaani, pikemid töid Eesti keele-, kirjanduse-, kunsti- ja ajaloo-põllult, lühemad teateid kirjanduseliste ja keeleliste uudiste üle, põhjalikka arvustusi, vanemate kirjameeste kirjavahetusi ja bibliograafilisi teateid.

Kuukirja võib EKS usaldusmeeste, raamatukauplaste ja posttalituste kaudu tellida. Kuukirja kassale aga oleks otsekohene tellimine post-transferdiga kõige soovitamam: hra A. Kitzberg. Tellimishind on aastas postiga 3 rubla, postita 2 rubla 50 kop.

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastusel on senni järgmised raamatud „Eesti Kirjanduse“ kaasannetena ilmunud:

J o h. A a v i k. **Keele kaunima kõlavuse poole.** 36 lhk. Hind 30 kop.

J o h. A a v i k. **-line ja -lik lõpulised omadussõnad.** Katse -lik -line korralagedust korraldada. 53 lhk. Hind 40 kop.

J o h. A a v i k. **Nominatiivsed liitumised.** 52 lhk. Hind 20 kop.

J o h a n n F o r s e l i u s. **Eestlaste ebausku kombed, viisid ja harjumised.** Trükki toimetanud J. J ö g e w e r. 38 lhk. Hind 20 kop.

J. J ö g e w e r. **Käänamise ja pööramise tabelid Eesti kirja-keeles.** 58 lhk. Hind 35 kop.

Keemia sõnastik. 44 lhk. Hind 30 kop.

Maadeteaduse sõnastik 31 lhk. Hind 30 kop.

Matemaatika sõnastik 31 lhk. Hind 30 kop. (Trükk otsas.)

V. R i d a l a. **Anna Haava 50-aastase sünnipäeva puhul.** 83 lhk. Hind 45 kop.

Dr Mihkel Weske 25. sünnipäeva mälestuseks, M. Weske pildiga. 80 lhk. Hind 45 kop.

Eesti Kirjanduse Seltsi toimetusel ja kirjastusel on ilmunud:

Kreutzwaldi ja Koidula kirjavahetus I anne (Kreutzwaldi ja Koidula pildiga), 511 lhk.; II anne (pildiga „Koidula rahvarlides“ ning Kreutzwaldi ja Koidula käekirja-proovidega), 315 lhk. Ände hind 2 rbl. üksikult; mõlemad anded kokku 3 rbl. 50 kop.

Jakob Tamme Lugulaulud, J. Tamme pildiga. Kunstnik K. Mägi kaanelustus. 495+VIII lhk. Hind 1 rbl.

Eesti Kirjanduse Seltsi omadusena on müügile saadetud: Изследованія о нарѣчяхъ черемисскаго языка I, доктора М. Веске. 50 lhk. Hind 40 kop.

Pääladu „Postimehe“ raamatukaupluses, Tartus.

„Üliõpilaste Leht”

ilmub 8 korda aastas, 4 nummert enne, 4 peäle juba.

Tellimishind:

aastas ühes postikuludega 150 kop., üksik nummer 25 kop.

Adress: Юрьев (Лифл).
